

Державін Гаврило Романович

Життя та творчість

(14.07.1743 — 20.07.1816)

Гаврило Романович грав у карти з юнацьких років і до кінця життя. В молоді роки майбутній великий поет і губернатор промишляв шулерством. Державін згодом сам розповів про цієї не самої пристойною стороні життя в автобіографії, яка одночасно повчально і цікава.

Народився Державін у не надто багатій і знатній дворянській родині, але зумів піднятися в правління Катерини Другої. В молодості він любив азартні ігри і навіть деякий час перебував у скрутному становищі, після того як його "розвели" карткові шахраї і змусили відробляти борг шулерством. Історію ігрової життя Державіна докладно описав Ходасевич Ф. Ст. у книзі "Державін", де взяв за основу складену Гротом К. Я. офіційну біографію.

Пристрасть до карт

Азартна життя нашого героя почалася в Валдаї. Катерина Друга в 1767 році тримала шлях до Москви. Державіна разом з братами Лутовиновими послали на ямську підставу, щоб наглядати за підготовкою коней до приїзду двору. Братів відрядили в Зимогір'ї і Яжелбицы, де перебували ямський станції.

А недалеко був Валдай, про який писав Радищев, відзначаючи місцеві бублики і дівок, які будь зупиняли і намагалися розпалити в мандрівника любово-страстие.

Зрозуміло, брати кожну вільну хвилину проводили в Валдаї, ночами безперервно граючи в карти, випиваючи і розважаючись з дівками. Випивки Державін цурався, але ось поділяти з братами-начальниками карткові забави він був змушений.

Загалом, потроху він до карткових ігор і пристрастився. Гавриїлу було 24, коли він потрапив у лапи шулерів. Сценарій, у відповідність з яким розвивалися події, був типовим для всіх часів: продувся в карти, потрапив у скрутне становище, але знайшлися 'добрі люди', які запропонували ідею, як відпрацювати борг.

Державін, провівши відпустку з ріднею під Оренбургом, повертався на службу. Він отримав кілька попутних доручень. По-перше, супроводжувати брата в столицю і допомогти записатися на військову службу. По-друге, заїхати в Москву по дорозі до панів Таптыковым і придбати у них маленьку, душ тридцять, сільце, що лежала на В'ятці. Гроші на цю покупку йому видала мати.

Серйозні програти

У Москві Гавриїл оселився у Івана Блудова, двоюрідного брата. Там же жив другий далекий родич і друг Блудова – якийсь Максимов, відставний підпоручик. Це був чоловік забубенної слави, друг-приятель не тільки Блудову, але і всьому місту Москва, особливо різних сенатським чиновникам. За допомогою цього Максимова здійснювали всілякі справи, здебільшого — не зовсім чисті, і Блудов знаходився в його владі. В домі збиралися різні люди, а п'янки і гри не припинялися ні на день.

Державін пристрастився до карт ще з Валдая, і в будинку двоюрідного брата він також почав грати. Новачкам, як кажуть, щастить, але з нашим героєм все було інакше.

Молодий чоловік програвав з самого початку. Прокинувся азарт. Зупинити розпаленого Державіна було нікому, і він спочатку просадив свої кошти, а потім і материнські, які призначалися для купівлі маєтку.

Іван Блудов його формально врятував і дав грошей на придбання села, але в реальності загнав у кабалу. За дану послугу Державіну довелося видати 'благодійнику' заставну, причому і на придбане маєток, і на друге, яке належить матері. Природно, такого права у нього не було, так що тепер, щоб не вийшло скандалу, борг потрібно якось віддавати.

Вихід був один — виграти гроші в карти. І Державін, маючи лише якимись грошами, почав шукати гри по шинках. Він швидко перетворився в завсідника таких закладів і здружився з собі подібними, простіше кажучи, познайомився з гравцями або, що точніше, з прикритими благопристойними одягом і вчинками розбійниками. Від нових приятелів він навчився основам ремесла шулера, і перед ним з'явилася надія на короткий час викупити у Блудова нещасні заставні.

Благородний картковий шахрай

Зв'язавшись з шулерами і перейнявши у них ази професії, Державін став заробляти гроші, сподіваючись викупити заставні в Блудова. Не гребуючи використовувати 'хитрість' (по-іншому в цьому ремеслі неможливо), він все-таки виявляв деяку благородство. Як відомо, цього не позбавлені іноді навіть пропалені шахраї.

Можливо, згадуючи про своє недавнє минуле, Державін іноді потурав і навіть надавав заступництво людям недосвідченим і молодим.

Зокрема, одного разу він не дозволив шулерам 'розвести' одного багатого, але дурного підлітка з Пензи. Між іншим, за це його хотіли побити, а то і вбити. Державіна по щасливою випадковості виручив знайомий, до якого наш герой раніше виявив благородство. Цим знайомим був Гасвицкий, офіцер, якого Гавриїл Романович попередив, що більярдні кулі за столом фальшиві.

Незважаючи на зростаючу майстерність, шулерство бажаних результатів Державіну не приносило. То він програвав у надмірному азарті, то зустрічався з більш вправними гравцями, то були інші невідомі причини, але на повернення боргу двоюрідному братові грошей не вистачало. Крім того, періодично він програвав все до копійки і був змушений шукати хоч якісь гроші, щоб почати грати заново.

Московський письменник

У періоди, коли не було грошей на гру, він сидів на воді та хлібі і марал папір віршами. Абсолютно зневірившись, Державін зазвичай замикав віконниці і сидів темряві, дивлячись на світло, що пробивалося крізь щілини. Звичка таким чином переживати нещастя збереглася у нашого героя назавжди.

Тим часом з моменту повернення в полк минуло півроку, і туди дійшла звістка про те, що Гавриїл Романович програвся і ніби не думає про повернення в Петербург.

Крім того, від нього не надходило жодних пояснень. У цій ситуації провинився очікував суд і розжалування в прості солдати.

Але несподівано втрутився ще один благодійник – Неклюдов, приписав його до Московській команді. Іншими словами, він узаконив знаходження Державіна в Москві.

Якийсь час він працював секретарем (у той час ця посада називалася 'автор') у законодавчій комісії. Потім, за викликом матері, блудний син поїхав у Казань, покався, але, як тільки повернувся, взявся за старе.

Навіжена життя затягнула, і найстрашнішим стало зближення з Максимовим, заняття якого були далекі від невинних пустощів. У 1769 році спливла історія, і до неї був безпосередньо причетний і Державін.

Розставання з життям шулерською

Мати якогось прапорщика Дмитрієва звернулася в поліцію. Вона розповіла, що Державін і Максимов обіграли її сина на велику суму, забравши в якості боргу купчу на маєток батька і вексель – у загальній складності на 800 рублів.

Обвинувачених, свідків і потерпілого викликали до слідчого. Дмитрієв цей факт підтвердив, а ось Державін з Максимовим визнавати вину не хотіли. Те, що гра з прапорщиком мала місце бути, вони заперечували, а наявність в їх розпорядженні купчої і векселі стали пояснювати зовсім іншими причинами. Але справу передали в Юстиц-колегію і погрожували серйозним покаранням. Втім, за випадковим збігом обставин справа завершилася вдало, хоча процес затягнувся надовго.

Скандальна історія пішла Державіну на користь і допомогла порвати з тим способом життя, який він вів у Москві. Йому не подобалися справи, якими доводилося займатися, і оточуючі його люди.

У березні 1770-го Державін прийняв рішення і, нарешті, взявши борг у приятеля матері, відправився в Петербург. Втім, він не особливо поспішав. Зустрівши в Твері якогось знайомого, Гавриїл Романович благополучно прогуляв усе, що було.

Потім він зайняв ще, але і ці гроші програв у Новгороді. Не спустив він тільки рубль-хрестовик, який взяв у матері на щастя. Його він зберігав до кінця життя. Не витративши його, наш герой сяк-так добрався до столиці. У Петербурзі його життя йшла нудно і тихо, але саме це зараз і найбільше потрібно.

Карти як джерело доходу

Не без пригод доїхав до Петербурга, Гавриїл Романович поринув у буденне існування. Після шалених московських пригод це принесло йому користь. Він шукав спокою і вникав у службові справи. Однак у Петербурзі наш герой виявився не просто без копійки, а ще й з великими боргами, які з'явилися по дорозі з Москви.

Йому довелося на якийсь час зайняти у одного товариша по службі 80 рублів. Але цей і старі борги потрібно було якимось чином повертати, а про таких високих доходах він навіть і не мріяв. Більш того, одержуваного платні ледве вистачало на звичайні витрати.

І тоді Гаврило Романович знову взявся за старе і став грати, але гра була вже інша, вона не мала нічого спільного з шулерськими прийомами, що він практикував у Москві.

З колишнього життя він узяв тільки накопичений в ті роки багатий досвід, але повністю відмовився від брудних трюків.

Чесна гра дала можливість уникати проблем із законом, а також бути чистим перед своєю совістю і людьми.

Це допомагало не втрачати душевного спокою, яка є важливим чинником у карткових іграх. Крім того, Державін зміг приборкати азарт, переставши гнатися за великими виграшами. І богиня Фортуна, настільки примхлива і вимагає одночасно ризику, натхнення, вміння і почуття міри, проявила до нього прихильність. З цього моменту Державін вдавався до карткових ігор завжди, коли виникала потреба в грошах.

Велика гра

Все налагодилося, але тут Державіна наздогнало його минуле. Одного разу він виступив поручителем в дворянському банку за поручика Маслова, свого безпутного одного. Той серйозно заборгував, а коли вкінці всі марнотратив, втік в Сибір. Тепер банк почав наполегливо трясти борг з поручителя, а мова йшла про астрономічної для нього сумі – приблизно 20000 рублях.

Ситуацію ускладнювало те, що у Державіна не було нерухомого майна, тому він був не вправі надавати таке поручительство. Це означало, що його можна було притягнути до відповідальності за підроблення, а борг стягнути з допомогою маєтку матері. Це був жахливий удар.

Все, що його старенька мати збирала двадцять років, могло піти з молотка, оскільки доходів, які необхідні для отримання необхідних грошей, маєток ніколи не могло дати.

Залишалася надія лише на старий випробуваний метод: зіграти, причому в цьому випадку обов'язково по-крупному.

У капітана Жедринського з Семенівського полку було приміщення, яке використовувалося під гральний будинок. Державін туди приїхав, почав грати і зумів за перший же вечір збагатитися на 8000 рублів. Удача не зраджувала йому, і в наступні кілька днів. До завершення гри Державін вже мав 40000 рублів. Половина цієї суми пішла на погашення боргів недалекого Маслова. З душі Гаврила Романовича звалився цей важкий камінь, і минуле остаточно перестало його переслідувати.